

Serge Guilbaut

New York Modern Sanat Düşüncesini Nasıl Çaldı

Soyut Dışavurumculuk, Özgürlük ve Soğuk Savaş

Türkçesi: Elif Gökteke

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	7
Giriş	9
1 New York, 1935-1941: Entelijansiyanın Marksizmden Uzaklaşması	29
2 II. Dünya Savaşı ve Bağımsız Bir Amerikan Sanatı Kurma Girişimi ..	71
3 Bir Amerikan Avangardının Yaratılması, 1945-1947.....	139
4 Başarı: New York Modernizm Kavramını Parislilerden Nasıl Çaldı, 1948.....	235
5 Sonuç	273
Bibliyografya.....	288
Dizin	299

Giriş

İdeal olarak, sinema kuramcısı sinemadan hem hoşlanan hem de hoşlanmayan biri olmalıdır. Filmi başlangıçta seven ama ona farklı bir açıdan yaklaşmak için sevmekten vazgeçen biri, sinemayı, kendisini bir zamanlar sinema meraklısı yapmış içgüdünün hedefi kılan biri. İnsanlar bazen aşk meşkle nasıl ilişğini keserse, filmlerle öyle ilişğini kesmiş biri, ama yeni bir sevgili edinmek için değil de eskisinin üstünde daha yücelmiş bir konumda kalmak için öyle yapmış biri. Sinemayı, oto-analiz edilebilsin diye kendi ruhunun içine almış biri, ama Ego'nun başına bela olarak değil, ben'in geri kalanını zorlayıcılıktan uzak, şefkat dolu binbir yolla felce uğratan bir bulaşıcı hastalık olarak değil de apayrı bir organizma olarak sinemayı içine almış biri. Sinema meraklısı olmanın, bütün duygusal iniş çıkışlarıyla, ele avuca gelir varlığıyla nasıl bir şey olduğunu unutmamış ama yine de o anıların altında ezilip kalmayan biri. Geçmişinin kendisini atlatmasına izin vermemiş, onu sıkı gözetim altında tutan biri. Olmak ve olmamak: en nihayet, konuşmak için, kişi hem dahil olmalı bu işe hem de olmamalı.

—CHRISTIAN METZ, *LE SIGNIFIANT IMAGINAIRE*

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, sanat dünyası, Batı'nın kültür merkezini birkaç yıllık bir sürede Paris'ten New York'a kaydırmayı başaran bir Amerikan avangardının doğuşuna ve gelişimine tanık oldu. Bu kitabın amacı söz konusu avangardın egemen üslubu olan soyut dışavurumculuğun tarihçesini ve önemini araştırmaktır.

Bugüne kadar, o döneme ilişkin sanat çalışmalarının çoğunda ya eylem estetiği (Margit Rowell, Harold Rosenberg) ya da yapıtın biçimsel nitelikleri ele alındı, yalnız mecraya ve üslupsal etkilere odaklanıldı (Clement Greenberg, William Rubin, Michael Fried, Irving Sandler). Buna karşılık ben dönemin siyasal ve kültürel sonuçlarını inceliyorum. Ana savım, Amerikan avangardının ulusal ve uluslararası düzeyde eşi benzeri görülmemiş başarısının, hem Avrupalı hem de Amerikalı yorumcuların hâlâ sık sık savunduğu üzere,¹ salt estetik ve üslupsal

nedenlere bağlı olmadığı, aynı zamanda, hatta daha da fazla, hareketin ideolojik yankılarına bağlı olduğudur.

Soyut dışavurumculuğun toplumsal incelemesi olan bu kitapta, hem Amerikan avangardının soyut biçim almasının nedenleri hem de bu biçimin bu kadar başarılı olmasının nedenleri kavranmaya çalışılmaktadır. Bu soruların yanıtları karmaşıktır, yine de ben, ilgili ressamın yapıtları ve yazıları tarihsel ve ekonomik zemine oturtulduğunda yanıtların açıkça ortaya çıkacağı kanısındayım. Söz konusu akımın bağlamını bu şekilde yeniden oluşturmanın, savaş sonrası soyut dışavurumcu sanatın yalnızca biçimsel üstünlüğünden dolayı egemenlik kurduğu yolundaki geleneksel iddianın boşluğunu ortaya sereceğine inanıyorum.

Soyut dışavurumculuğu biçimlendirmeye ve başarısını sağlamaya yardımcı olan etmenlerden başlıcası, 1939'dan itibaren New York'taki bazı solcu Stalin karşıtı grupların Marksizmden uzaklaşma ve daha sonra da depolitizasyon sürecine girmeleri, bu olgunun, savaş boyunca hızla kabaran milliyetçi duygularla birleşmesiydi. Daha sonra, Soğuk Savaş şiddetlenince ve Marshall Planı en sonunda kongreden onay alınca, müreffeh ve güçlü bir orta sınıf, konumunu iyice pekiştirdi: bu koşullar da öykümüzde önemli rol oynamaktadır.

Soğuk Savaş tarihi bağlamındaki ilk elden kaynaklara ve tanınmış eleştiri yazılarına bakarak, soyut dışavurumcu sanatçıları hem sağa hem de sola eşit mesafede bir üslup geliştirmeye götüren güdülere ışık tutacağımı umuyorum. Avrupa geleneğiyle diyalog içindeki bu plastik üslup, II. Dünya Savaşı'ndan doğmuş yeni Birleşik Devletler'in kültürel gereksinimlerine yanıt veren yerli bir Amerikan sanatı imgesi oluşturmaya yardımcı oldu.

Meydana çıkan avangardın 1947 ve 1948'de yeni bir resimsel üretim tarzıyla birlikte yeni bir ideoloji geliştirdiği yavaş süreci yeniden kuruyorum. Başlangıçta akışkan olan ideoloji ve üslup çabucak katılaştı. Ortak kaynakları solcu Stalin karşıtlığı olsa da, sağ ve sol uçlardan kaçındığı söylenen, o dönemde ileri sürüldüğü üzere, hem özgürleşmiş hem de özgürleştirici olduğu söylenen soyut ve dışavurumcu bir "üçüncü yol" yaratmayı başardı.

Yeni biçim, elbette modernist gelenekle diyaloga girdi, ama dahası, avangard sanatçılara, propaganda ve illüstrasyon sanatından kaçınırken toplumsal "angajman" duygularını (Büyük Bunalım kuşağının sanatçıları için son derece önemli bir olgu) korumalarını sağlayan bir yol sundu. Bir bakıma, siyasal bir siyaset-dışı-kalma demektir bu. Elinizdeki kitabın amacı, dikkatleri bu gizleme oyununa odaklamaktır.